

חלק דיבור

חלק דיבור הוא ה"זהות" של המילה מבחינת התכונות הדקדוקיות שלה.

חלק דיבור	תווית יידוע	מינ'מספר	שייכות	ערך היתרון וערך ההפלה	נטייה בזמן	נטייה בגופים
עצם	✓	✓	✓	X	X	X
עם תואר	✓	✓	X	✓	X	X
פועל	X	X	X	X	✓	✓
עם פועל	X	X	X	X	X	X
תואר הפועל	X	X	X	✓	X	X
מילת יחס	X	X	X	X	X	✓
מילת קישור ⁽¹⁾	X	X	X	X	X	X

כירוס התכונות הדקדוקיות

תווית יידוע – בעברית מיידעים באמצעות ה"א היידוע (השולחן, הכיסא, האהבה, הידידות, בית הספר).

מינ'מספר – זכר יחיד, זכר רבים, נקבה יחידה, נקבה רבות

שייכות – ישנם שני סוגי שייכות: א) שייכות פרודה (שלי, שלך, שלך, שלו, שלה, שלנו, שלכם, שלהם...);

ב) כינוי שייכות חבור (מתחבר אל שם העצם), למשל: שולחני, שולחנך, שולחננו, שולחנם, שולחנה...)

ערך היתרון: יותר (יותר יפה, מתוק יותר). **ערך ההפלה**: הכי / ביותר (הכי יפה, הכי מתוק, הגבוה ביותר).

זמן – שלושה זמנים: עבר, הווה ועתיד.

גופים – בעברית עשרה גופים:

אני, אנחנו (גוף ראשון); אתה, את, אתם, אתן (גוף שני); הוא, היא, הם, הן (גוף שלישי).

⁽¹⁾ מילות קישור הן מילים שתפקידן התחבירי הוא לחבר בין משפטים, מילים ופסקות. **לכל מילת קישור**

יש קשר לוגי מסוים, אשר עוזר לקורא להבין את היחסים שבין הרעיונות השונים בטקסט. לרשימה

מלאה של מילות הקישור ראה את המסמך "טבלת קשרים לוגיים" שבאתר העברית (ariel72.com).

טבלת קשרים לוגיים

הקשרים הלוגיים	מילות קישור מאפשרות סלע סלע	מילות שפועל מאפשרות אורכס	מילות חיבור מאפשרות אחורס
ריבוי והוספה			ו, גם, אף, כמו כן, וכן, נוסף לכן, נוסף על כך, יתר על כן
סיבה ותוצאה	בגלל, בעקבות, כתוצאה מ, בזכות, הודות ל, בעטיו של, מפאת, בשל, מחמת, בגין [+שם עצם] לפי מאחר מאחר מאחר	סיבה משום ש, מפני ש, כיוון ש, מאחר ש, הואיל ו, היות ש, כי (לא תמיד במשפטים סיבה)	תוצאה כתוצאה מכך, לכן, על-כן, לפיכך, הואיל וכך, אי לכך, משום כך, מכיוון ש, עקב כך, עקב זאת, בשל כך, בגלל זה
יותר והסתייגות	למרות, על אף, חרף, עם כל [+שם עצם] יותר פחות אולי	אף על פי ש, אף, על אף ש, אפילו ש, אף כי, אם כי, אפילו אם, אם אם	למרות זאת, על אף זאת, אף על פי כך, עם זאת, חרף זאת, בכל זאת, אך, אבל, אולם, ברם
ניגוד השוואה / ניגוד	לעומת, בהשוואה ל, בדומה ל, בניגוד ל [+שם עצם]		אך, אבל, אולם, ברם, אלא ואילו, לעומת זאת

כתב, ערך והגיה: אריאל חסון, תיכון הגימנסיה הריאלית, ראשון לציון

הצרות חשובות

שמות עצם

שם עצם עשוי להיות מוחשי (שולחן) או מופשט (אהבה); מעולם המציאות (סוס) או מעולם הדמיון (חד קרן).

ניתן לזהות שם עצם בתוך התבנית:

רציתי לספר לך על _____ שם עצם

רציתי לספר לך על שולחן (שקניתי) / אהבה (שחוויתי) / סוס / חד קרן. → כולם שמות עצם.

פועל

- רק פעלים נוטים בזמנים: עבר, הווה ועתיד. למשל הפועל שמר (בעבר), שומר (בהווה) וישמור (בעתיד).
- לפועל בהווה קוראים גם **בינוני**. בינוני עשוי לשמש גם כשם עצם או כשם תואר.

- פועל / שם עצם
– משה מנהל את המתנ"ס השכונתי. / משה הוא מנהל מוכשר.
- פועל / שם תואר
– שתיית מים מונעת התייבשות. / משה חויב להשתתף בקורס נהיגה מונעת.

שם פועל

שם פועל הוא חלק מנטיית הפועל בלמ"ד: לדבר, להתלבש, לספר, להיכנס וכדומה.

ניתן לזהות שם פועל על ידי הצבתו בתבנית:

צריך _____ שם פועל

להלן שני משפטים שבהם צורה מודגשת עם האות למ"ד. איזו צורה היא שם פועל?

- להגשת העבודה קיבלו התלמידים שבועיים.
- על התלמידים להגיש את העבודה בתוך שבועיים.
- בדיקה: צריך להגשת X – מבע שגוי בעברית, ולכן לא שם פועל.
- צריך להגיש ✓ – מבע תקין בעברית, ולכן שם פועל.